

Química de la terra

2013/2014

Codi: 101060

Crèdits: 10

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500254 Geologia	FB	1	A

Professor de contacte

Nom: Antoni Oliva Cuyàs

Correu electrònic: Antoni.Oliva@uab.cat

Utilització d'idiomes

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Algun grup íntegre en anglès: No

Algun grup íntegre en català: No

Algun grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

Aquesta assignatura no té prerequisits oficials, però els alumnes han de conèixer els conceptes fonamentals corresponents a les assignatures de Química de Batxillerat: formulació, estequiometria, estructura atòmica i enllaç, termodinàmica i equilibris iònics (àcid-base, precipitació i redox).

La Universitat Autònoma de Barcelona ofereix un curs propedèutic de química per a aquells alumnes que considerin que no han assolit aquests conceptes:

http://dept-quimica.uab.cat/catala/cat_grau/grau_propedeutiques.asp

Aquest curs intensiu s'imparteix durant les primeres setmanes de setembre, prèvies a l'inici del curs oficial, i proporciona a l'alumne una revisió dels conceptes fonamentals per un bon seguiment d'aquesta assignatura.

La secretaria de la Facultat de Ciències disposa d'informació (matriculació, dates, etc) sobre aquest curs propedèutic.

Objectius

Química de la Terra en la titulació:

Es tracta d'una assignatura de primer curs, de formació bàsica, que desenvolupa els fonaments de la química a nivell teòric, pràctic i de laboratori. Aquesta assignatura dona eines i coneixements que s'utilitzaran en altres assignatures del grau de Geologia.

Objectius formatius:

L'objectiu d'aquesta assignatura és que l'alumne sigui capaç de dominar els següents temes:

- 1) Els àtoms, els elements, la taula periòdica.
- 2) Elements importants en Geologia i isòtops.
- 3) Introducció a la termodinàmica química i a la cinètica.
- 4) Enllaç químic i enllaç en sòlids.
- 5) Equilibri en solució aquosa: àcid-base, reaccions de dissolució-precipitació i equilibris d'oxidació-reducció.

6) Reactivitat en estat sòlid.

7) Origen geològic dels principals productes químics.

Competències

- Geologia
- Aprendre i aplicar a la pràctica els coneixements adquirits i resoldre problemes.
- Demostrar interès per la qualitat i la praxi de la qualitat.
- Transmetre adequadament la informació, de forma verbal, escrita i gràfica, i utilitzant les noves tecnologies de comunicació i informació.
- Treballar amb autonomia.
- Utilitzar conceptes de química en la resolució de problemes geològics.

Resultats d'aprenentatge

1. Aprendre i aplicar a la pràctica els coneixements adquirits i resoldre problemes.
2. Demostrar interès per la qualitat i la praxi de la qualitat.
3. Transmetre adequadament la informació, de forma verbal, escrita i gràfica, i utilitzant les noves tecnologies de comunicació i informació.
4. Treballar amb autonomia.
5. Utilitzar i distingir les nocions bàsiques de química per entendre la geologia.

Continguts

ESTRUCTURA ATÒMICA I ENLLAÇ

1. 1. Introducció

Antecedents històrics.- Ones i partícules.- Principi d'incertesa.- Mecànica quàntica. L'equació de Schrödinger.

1. 2. Estructura atòmica

L'àtom d'hidrogen.- Concepte d'orbital hidrogenoide.- Representació dels orbitals.- Spin electrònic.- Àtoms polieletrònics.- Orbitals atòmics i nivells d'energia.- Apantallament dels electrons i càrrega nuclear efectiva.- Principi d'exclusió de Pauli.- Configuració electrònica. Regla de l'Aufbau.

1. 3. La taula periòdica

Ordenació dels elements segons el nombre atòmic.- Classificació dels elements en grups, períodes i blocs.- Propietats periòdiques dels àtoms.- Radi atòmic i radi iònic.- Potencial d'ionització.- Afinitat electrònica.- Electronegativitat.- Altres propietats: estat d'oxidació, basicitat, caràcter metàl·lic.

1. 4. Introducció a l'enllaç químic

Estats d'agregació i molècules discretes.- Tipus d'enllaç.- Paràmetres estructurals i energètics: determinació experimental.- Polaritat de l'enllaç i moment dipolar.

1. 5. Estructura i geometria de molècules discretes

Estructures de Lewis.- Conceptes de ressonància, ordre d'enllaç, càrrega formal i estat d'oxidació.- Geometria molecular: teoria de la repulsió de parells electrònics (VSEPR). Teoria dels orbitals moleculars.

1. 6. L'enllaç en els sòlids

Tipus de sòlids.- Estructures cristal·lines.- Enllaç metàl·lic. Teoria de bandes. Metalls, semiconductors i aïllants.- Sòlids iònics. Energia reticular. Cicle de Born-Haber.- Sòlids covalents.- Sòlids moleculars. Forces intermoleculars: enllaç d'hidrogen, forces de van der Waals.

TERMODINÀMICA QUÍMICA

1. 7. Primer Principi. Termoquímica

Introducció.- Calor i treball.- Processos reversibles i irreversibles.- Primer Principi. Energia interna.- Entalpia.- Aplicacions.- Termoquímica.- Entalpia de formació estàndard i entalpia de reacció estàndard.- Llei de Hess.- Llei de Kirchoff.- El problema de l'energia: els combustibles.

1. 8. Segon i Tercer Principis. Espontaneïtat i equilibri.

Reversibilitat i espontaneïtat.- Segon Principi. Entropia.- Aplicacions.- Energies de Gibbs i de Helmholtz.- Criteris d'espontaneïtat i d'equilibri.- Tercer Principi.

1. 9. Dissolucions

Introducció.- Equacions de Clapeyron i de Clausius.Clapeyron.- Dissolucions ideals. Llei de Raoult.- Dissolucions diluïdes. Llei de Henry.- Propietats col·ligatives.

1. 10. Equilibri de fases. Regla de les fases.

Concepte de fase, component, grau de llibertat.- Equilibri de fases. Regla de les fases.- Representació gràfica de la composició química (quimiografia).- Els diagrames de fases com a expressió gràfica de les regles de fases.-Sistemes unaris.- Sistemes binaris.

1. 11. Equilibri químic

Condicció general d'equilibri químic.- Equilibri en reaccions gasoses. Constant d'equilibri.- Influència de la temperatura. Equació de van't Hoff.- Desplaçament de l'equilibri. Principi de Le Chatelier.

1. 12. Introducció a l'equilibri en solució aquosa

Introducció.- Reaccions de precipitació.- Reaccions àcid-base.- Principis generals de les reaccions redox: igualació de reaccions; agents oxidats i reductors.- Càlculs estequiomètrics en solucions aquoses i valoracions.

1. 13. Àcids i bases

Teories àcid-bas.- Autoionització de l'aigua i escala de pH.- Àcids i bases forts.- Àcids i bases febles.- Àcids i bases polipròtics.- Els ions com àcids i bases: hidròlisi i pH de les sals.- Problemes de mesclades d'àcids i bases.- Solucions tampó.

1. 14. Solubilitat i equilibris de complexació

Solubilitat i producte de solubilitat K_{ps} .- Efecte de l'ió comú.- Solubilitat i pH.- Equilibris de complexació.

1. 15. Electroquímica

Conceptes bàsics.- Potencial d'elèctrode i potencial estàndard d'elèctrode.- Força electromotriu E.- Variació d' E amb la concentració: equació de Nernst.- Bateria i piles.- Corrosió.- Electròlisi.

CINÈTICA QUÍMICA

1. 16. Introducció a la Cinètica Química

Velocitat de reacció.- Reaccions elementals. Molecularitat.- Ordre de reacció.- Constant de velocitat.- Equacions integrades de velocitat.- Dependència amb la temperatura. Equació d'Arrhenius.

Problemes sobre els continguts del Temari de l'assignatura.

Pràctiques de Laboratori: dues sessions, de 4 hores de durada cadascuna.. Prèviament, en dates que s'anunciaran oportunament, es duran a terme un o dos seminaris sobre les pràctiques a realitzar.

Metodologia

El centre del procés d'aprenentatge és el treball de l'alumne. L'estudiant aprèn treballant, essent la missió del professorat ajudar-lo en aquesta tasca (1) subministrant-li informació o mostrant-li les fonts on es pot aconseguir i (2) dirigint els seus passos de manera que el procés d'aprenentatge pugui realitzar-se eficaçment. En línia amb aquestes idees, i d'acord amb els objectius de l'assignatura, el desenvolupament del curs es basa en les següents activitats:

Classes magistrals:

L'alumne adquireix els coneixements científico-tècnics propis de la assignatura assistint a les classes magistrals i complementant-les amb l'estudi personal dels temes explicats. Les classes magistrals són les activitats en les quals s'exigeix menys interactivitat a l'estudiant: estan concebudes com un mètode fonamentalment unidireccional de transmissió de coneixements del professor a l'alumne.

Seminaris:

Els seminaris són sessions amb un nombre reduït d'alumnes amb una doble missió. D'una banda es treballen els coneixements científico-tècnics exposats en les classes magistrals per a completar la seva comprensió i aprofundir en ells mitjançant la resolució de problemes.

Pràctiques de laboratori

Es realitzaren durant el curs 2 pràctiques a laboratoris químics.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes Magistrals	54	2,16	1, 2, 5
Classes de Problemes	24	0,96	1, 2, 4, 5
Pràctiques de Laboratori	8	0,32	1, 2, 3, 4, 5
Seminaris	2	0,08	1, 2, 4, 5
Tipus: Autònomes			
Preparació de Treballs i Estudi	150	6	1, 2, 3, 4, 5

Avaluació

AVALUACIÓ

A l'avaluació continuada de l'assignatura es tindran en compte tres blocs:

- El primer bloc consisteix en tres exàmens parcials amb un valor d'un 25% de la nota cadascun d'ells. Les dates s'anunciaran oportunament.
- El segon bloc consisteix en proves escrites que es faran a classe (no caldrà avisar amb antelació), treballs o presentacions. Aquest bloc té un valor del 15% de la nota.
- El tercer bloc consisteix en la nota de pràctiques de laboratori. Aquest bloc té un valor del 10% de la nota.

L'assistència a les pràctiques de laboratori és obligatòria.

Punts importants:

- 1) Si un alumne es presenta a un bloc o més d'un que corresponguin a més d'un 40% de les activitats avaluables, no podrà optar al "No presentat" com a qualificació de l'assignatura
- 2) Cal tenir com a mínim un 3,5 (sobre 10) de cada examen parcial i de Pràctiques de Laboratori per a poder aprovar l'assignatura per curs (si la mitjana dels tres blocs es superior a 5 sobre 10).
- 3) Una prova no realitzada comptabilitzarà com a zero a l'hora de fer la mitjana.
- 4) Hi haurà un examen de recuperació al qual podran presentar-se aquells alumnes que hagin obtingut una nota ponderada dels tres blocs igual o superior a quatre.

Repetidors:

- 1) Si tenen aprovades les pràctiques no les han de tornar a fer. Es manté la nota de quan les van fer.
- 2) Poden optar a no fer les proves d'avaluació i mantenir la nota del curs anterior. Si decideixen fer-les, comptarà la mitjana més elevada del conjunt de les proves fetes en un curs. És a dir, no es farà mitjana entre notes obtingudes en diferents cursos.
- 3) Tenen dret a l'opció de presentar-se a l'examen de recuperació.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Examen final de recuperació	0	0	0	1, 2, 3, 4, 5
Primer Examen Parcial	25%	2	0,08	1, 2, 4, 5
Proves a classe o Treballs	15%	6	0,24	1, 2, 3, 4, 5
Pràctiques de Laboratori	10%	0	0	1, 2, 3, 4, 5
Segon Examen Parcial	25%	2	0,08	1, 2, 4, 5
Tercer Examen Parcial	25%	2	0,08	1, 2, 4, 5

Bibliografia

- R.H. Petrucci, W.S. Harwood, F.G. Herring: Química general. Enlace químico y estructura de la materia, Vol.1, Ed. Prentice Hall, 2003
- R. Chang: Química General, 9ª edición, Ed. McGraw-Hill, 2007
- J.Casabò: Estructura atómica y enlace, Ed. Reverté, 1996
- American Chemical Society, Química, un proyecto de la American Chemical Society. Ed. Reverté, 2005
- P. Atkins, L. Jones: Principios de Química, 3ª edición, Ed. Panamericana, 2006
- F. D. Ferguson y T. K. Jones La regla de las fases. Editorial Alhambra, 1968
- M.D. Reboiras, Química, la ciencia básica, Ed. Thomson, 2006
- Fernando Bastida Geología, una visión moderna de las Ciencias de la Tierra Ediciones Trea, Volumen 1, p.

Química de la terra 2013 - 2014

257-350, 2005.

Ernest G. Ehlers The Interpretation of Geological Phase Diagrams Dover Publications, Inc. 1987.

Llibres de problemes:

J.A. López Cancio. Problemas de Química. Cuestiones y ejercicios. Prentice Hall.